

Tuna Tunagöz, Doç.Dr.

1978 yılında Adana'da doğdu. Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu (2002). Aynı üniversitesinin Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde "Mevlânâ'nın Bazı Kelâmî Konulardaki Görüşleri ve Bunların Değerlendirilmesi" adlı teziyle yüksek lisansını (2005), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde "Ebû'l-Berekât el-Bağdâdî'de Tanrı Düşüncesi" konulu çalışmasıyla doktorasını tamamladı (2012). Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Felsefesi Anabilim Dalı'na yardımcı doçent olarak atandı (2013). 2019 yılında doçent oldu. Halen aynı fakültede öğretim üyesidir.

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

Yayın No. 675

İSAM Yayınları 183

İlmî Araştırmalar Dizisi 81

© Her hakkı mahfuzdur.

EBÜ'L-BEREKÂT el-BAĞDÂDÎ FELSEFESİNDE TANRI

Tuna Tunagöz

TDV İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM)

tarafından yayına hazırlanmıştır.

İcadiye-Bağlarbaşı Cad. 40 Üsküdar/İstanbul

Tel. 0216. 474 08 50

www.isam.org.tr yayin@isam.org.tr

Bu eser

TDV İslam Araştırmaları Merkezi'nin (İSAM)

Erken Klasik Dönem Projesi

kapsamında yayımlanmıştır.

Proje koordinatörü M. Suat Mertoglu

Bu kitap

İSAM Yönetim Kurulu'nun 02.01.2015 tarihli ve

2015/1 sayılı kararıyla basılmıştır.

Birinci Basım: Mayıs 2017

Gözden Geçirilmiş İkinci Basım: Kasım 2020

ISBN 978-975-389-930-7

Basım, Yayın ve Dağıtım

TDV Yayın Matbaacılık ve Tic. İşl.

Ostim OSB Mahallesi, 1256 Cadde, No: 11

Yenimahalle/Ankara

Tel. 0312. 354 91 31 (pbx) Faks. 0312. 354 91 32

bilgi@tdv.com.tr

Sertifika No. 48058

Tunagöz, Tuna

Ebû'l-Berekât el-Bağdâdî felsefesinde Tanrı / Tuna Tunagöz. - göz. geç. 2. bs. -

Ankara : Türkiye Diyanet Vakfı, 2020.

270 s. ; 23,5 cm. - (Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları ; 675. İSAM Yayınları; 183. İlmî Araştırmalar Dizisi; 81)

Dizin ve kaynakça var.

ISBN 978-975-389-930-7

İçindekiler

Kısaltmalar 7

Önsöz 9

Giriş

I. Araştırmanın Amacı, Kapsamı ve Yöntemi 13

II. Ebü'l-Berekât el-Bağdâdî'nin Yaşam Öyküsü 19

A. Siyasal, Toplumsal ve Kültürel Açıdan

Yaşadığı Dönem 19

B. Hayatı 23

C. Eserleri 38

D. Etkisi 50

E. Felsefî Kimliği 53

BİRİNCİ BÖLÜM

TANRI'NIN VARLIĞININ İSPATI

I. İslâm Düşünce Tarihinde Tanrı'nın Varlığının İspatı 61

II. Ebü'l-Berekât el-Bağdâdî'de

Tanrı'nın Varlığının İspatı 65

A. Kullandığı Deliller 67

1. İlk Neden Delili 67

2. İmkân Delili 77

3. İlk Bilgi Delili 80

4. Varlık Delili 84

- 5. Tasarım Delili 94
- 6. Sezgi Delili 97
- B. Reddettiği Deliller 104
 - 1. Hudûs Delili 104
 - 2. İlk Hareket Delili 120

İKİNCİ BÖLÜM

TANRI'NIN SIFAT ve İSİMLERİ

- I. İslâm Düşünce Tarihinde Tanrı'nın Sıfat ve İsimleri 129
- II. Ebû'l-Berekât el-Bağdâdî'de Tanrı'nın Sıfat ve İsimleri 141
 - A. Tanrı'nın Zatı 141
 - B. Zat-Sıfat İlişkisi 143
 - C. Sıfat Tasnifi 154
 - 1. İcâbî (Olumlayıcı) Sıfatlar 156
 - a. Vahdâniyet 156
 - b. Fâiliyet 162
 - c. İrade 164
 - d. İlim 172
 - e. Hikmet 208
 - f. Kemal 211
 - g. Hayat 213
 - h. Kudret 214
 - i. Cömertlik 216
 - j. Gaye 218
 - 2. Selbî (Değilleyici) Sıfatlar 220
 - D. Tanrı'nın İsimleri 222

Sonuç 237

Kaynakça 243

Dizin 267

Önsöz

İnsanlık tarihinin başlangıcına kadar giden Tanrı veya “yüce ilke” hakkındaki tartışmalar teolojiler ile felsefenin ortak ilgi alanıdır. Bu ilgi, düşünce tarihinde, Tanrı, Tanrı’nın varlığının ispatı, yapıp ettikleri, evren ile ilişkisi gibi tartışma alanlarında hacimli bir dinî-felsefî külliyyatın ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Ebü’l-Berekât Hibetullah b. Ali b. Melkâ el-Bağdâdî (ö. 547/1152), tıp, gökbilim, eczacılık, mantık, fizik ve metafizik sahalarında eserler vermiş bir filozoftur. Ömrünün sonlarında Yahudiliği terkederek müslüman olan Ebü’l-Berekât, felsefî ve dinî literatürden istifade etmekle birlikte, özgün ve kayda değer düşünceler geliştirmiş; fakat gerek İslâm gerek yahudi felsefî muhitinde hak ettiği değeri yakalayamamıştır.

Elinizdeki kitap, ulûhiyet probleminin Ebü’l-Berekât el-Bağdâdî’nin kaleminde ulaştığı sonucu tespit etmeye çalışan bir araştırmadır. “Tanrı’nın Varlığının İspatı” ile “İlâhî Sıfatlar ve İsimler” kitabın temel ilgisini ve bölümlerini oluşturmaktadır.

Kitap, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde 2012 yılında tamamladığım “Ebü’l-Berekât el-Bağdâdî’de Tanrı Düşüncesi” isimli doktora tezime dayanmaktadır. Bununla birlikte, yaklaşık dört yıl önce tamamlanan tez metni tamamıyla yeniden incelenmiş; metinde önemli değişiklikler ve düzeltmeler yapılmıştır.

Araştırma konusunun tespitinden kitabın yazımına kadarki aşamalarda desteklerini esirgemeyen, yapıcı eleştirileri ile çalışmanın olgunlaşmasını sağlayan pek çok akademisyene teşekkür borçluyum. Öncelikle, çalışmalarım esnasında her türlü kolaylığı sağlayan, değerli yorum ve görüşleriyle bana yol gösteren danışmanım Prof.Dr. İlhami Güler'e şükran duygularımı arz ediyorum. Yine yorumları ve yazılı kaynakları ile çalışmaya katkıda bulunan Yrd.Doç.Dr. Hasan Akkanat'a ve Almanca metinleri çözümlemede yardımcı olan Prof.Dr. Süleyman Dönmez'e teşekkür ederim. Araştırmamın her aşamasında, bilgisi, ufku, kaynakları ve sıcaklığı ile yanımda olan Doç.Dr. Hayri Kaplan'a ayrı bir teşekkürü borç bilirim.

Son olarak Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi'nin (İSAM) yetkililerine ve kütüphane personeline, kitabın baskı aşamasına gelmesinde emeği geçen herkese teşekkürlerimi takdim etmek isterim.

Tuna Tunagöz

Adana 2016